

Найцінніший компонент за словами Ігоря Сергійовича – це прагнення до творчого самовираження, бажання виступати на сцені й ділитися музикою з людьми. У родині Рябових часто повторювали слова Ігоря Михайловича: «Для себе ми не граємо, для себе ми вже нагналися. Ми завжди повинні грати для когось». Саме це прагнення комунікації зі слухачем стає основною силою виконавського розвитку [4].

Невід’ємною складовою педагогічної системи є інтелектуальна точність і аналітична чіткість мислення. Ігор Сергійович переконаний, що, мислення про музику має бути «математично точним», що досить тісно перегукується з ідеями Генріха Нейгауза. Такий підхід передбачає, що інтерпретація твору повинна бути обґрунтованою, а розуміння музики логічним і ясним.

Не менш важливим пунктом є органічність виконавського руху. Пластичність піанізму розуміється не лише як технічна гнучкість, а як природність сценічного жесту, узгодженість руху з музичною думкою. «Тебе не тільки слухають – тебе ще й бачать», -повторює Ігор Сергійович. Звідси випливає ідея єдності техніки, змісту та сценічної виразності.

Отже, методика династії Рябових постає як цілісна система, у якій інтелектуальний, технічний і духовний розвиток утворюють єдність. Це не просто педагогічна школа, а своєрідна філософія фортепіанного мистецтва, що виховує не лише виконавця, а й мислячу, чутливу й глибоку особистість.

У своїй практиці Ігор Сергійович Рябов зберігає основні принципи методики діда, водночас оновлюючи їх до нових освітніх реалій.

А саме:

- дотримується поступовості у розвитку техніки;
- акцент робиться на розвитку внутрішнього слуху, для досягнення природнього інтонування;
- підтримує творчий пошук учня, направляючи його і водночас не пригнічуючи його індивідуальність;
- формує цілісне розуміння музичного твору через аналогії з мовою та драматургією.

Ідеї Ігоря Михайловича є актуальними для фортепіанної школи. Його син – Сергій Ігорович Рябов, та онук – Ігор Сергійович Рябов активно продовжують педагогічну традицію династії, навчаючи нове покоління піаністів [1].

Висновки. Музична династія Рябових є прикладом системного підходу до формування музиканта, який направлений на результат в майбутньому. Техніка, музичне мислення та особистісні якості учня розвиваються систематично та гармонійно. Методика школи не лише забезпечує високий рівень професійної підготовки, а й формує духовно зрілу, самостійну та мислячу особистість. Адже представники цієї династії впевнені, що головна мета вчителя в тому, щоб стати не потрібним своєму учню.

Список використаних джерел:

1. Городецька О. Фортепіанна школа династії Рябових як культурна традиція. Видатні постаті вітчизняного виконавського мистецтва в контексті української музичної культури ХХ–ХХІ століть (до 100-річчя утворення Музичного товариства імені М. Леонтовича). Чернівці : Видавничий дім «Бук-Друк», 2021. С. 155–158.
2. Жукова О. Митець та його школа. Київська фортепіанна школа: імена та часи / автор проєкту Т. О. Рощина; автори-упоряд. Т. О. Рощина, О. Є. Ринденко; ред. О. В. Сахарова, О. Є. Степаненко. Київ : НМАУ ім. П. І. Чайковського, 2013. С. 505–509.
3. Рябов С. Ігор Михайлович Рябов – творчий портрет музиканта і педагога. Київська фортепіанна школа: імена та часи / автор проєкту Т. О. Рощина; автори-упоряд. Т. О. Рощина, О. Є. Ринденко; ред. О. В. Сахарова, О. Є. Степаненко. Київ : НМАУ ім. П. І. Чайковського, 2013. С. 496–504.
4. Kyiv Daily. Піаніст Ігор Рябов: «розповісти на словах і показати на пальцях». 2025. URL: <https://kyivdaily.com.ua/igor-ryabov/>
5. Ігор Сергійович Рябов. Вікіпедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Рябов_Ігор_Сергійович

<https://doi.org/10.31652/3083-7871-2025-2.06>

Кравцова Н.Є.

кандидат педагогічних наук, доцент

Зварич О.М.

здобувачка першогобакалаврського рівня вищої освіти

Вінницький державний педагогічний

університет імені Михайла Коцюбинського

РОЛЬ МУЗИЧНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ СПАДЩИНИ МИКОЛИ ЛИСЕНКА В ІСТОРІЇ ТА СУЧАСНОСТІ УКРАЇНСЬКОЇ МУЗИЧНОЇ ОСВІТИ

Анотація. У статті досліджується роль музично-педагогічної спадщини Миколи Лисенка в історичному розвитку та сучасному стані української музичної освіти. Висвітлено основні принципи педагогічної системи Лисенка, проаналізовано їх вплив на формування національної музично-освітньої парадигми. Особливу увагу приділено аналізу навчально-методичних праць композитора та їх значення для сучасної практики музичного виховання. Доведено актуальність педагогічних ідей Лисенка в контексті сучасних викликів музичної освіти.

Ключові слова: Микола Лисенко, музична педагогіка, українська музична освіта, національна музична школа, педагогічна спадщина, музичне виховання, методика викладання.

Abstract. The article explores the role of Mykola Lysenko's musical and pedagogical heritage in the historical development and current state of Ukrainian music education. The main principles of Lysenko's pedagogical system are highlighted, and their influence on the formation of the national music education paradigm is analyzed. Special attention is paid to the analysis of the composer's educational works and their significance for modern practice of music education. The relevance of Lysenko's pedagogical ideas in the context of modern challenges of music education is proved.

Keywords: *Mykola Lysenko, music pedagogy, Ukrainian music education, national music school, pedagogical heritage, music education, teaching methodology.*

Музично-педагогічна спадщина Миколи Віталійовича Лисенка становить фундаментальну основу української професійної музичної освіти. Його діяльність як педагога-реформатора охопила всі ланки музично-освітнього процесу – від початкового навчання до підготовки професійних музикантів. Створена ним педагогічна система, заснована на принципах народності, науковості та системності, продовжує визначати розвиток вітчизняної музичної педагогіки.

На початку ХХ століття, коли Микола Лисенко заснував свою Музично-драматичну школу в Києві (1904), українська музична освіта перебувала на етапі становлення. Відсутність системи професійної підготовки музикантів, орієнтація на зарубіжні зразки, фрагментарність музично-освітніх ініціатив – ось основні проблеми, які вдалося подолати композитору-педагогу. Його педагогічна концепція формувалася під впливом глибокого вивчення українського музичного фольклору, а також критичного осмислення європейського досвіду музичної освіти.

Основним принципом педагогіки М. Лисенка стало поєднання професійної майстерності з національною ідентичністю. Він уперше в українській музичній освіті запровадив системний підхід до вивчення народної музики, перетворивши фольклор з об'єкта етнографічного вивчення на основу професійної музичної підготовки. Цей принцип знайшов відображення в організації навчального процесу його школи, де народно-пісенна традиція стала невід'ємною складовою навчальних програм.

Музично-драматична школа реалізувала інноваційні для свого часу принципи організації освітнього процесу. У навчальному плані було передбачено:

- комплексне вивчення музично-теоретичних дисциплін (гармонія, поліфонія, музична форма);
- систематичну виконавську практику (індивідуальні заняття, ансамблева гра, оркестровий клас);
- вивчення історії української музики та фольклористики;
- обов'язкове оволодіння методикою викладання музики.

Особливістю школи було поєднання музичної та драматичної освіти, що дозволяло виховати універсальних митців, здатних до різних видів мистецької діяльності. М. Лисенко особисто керував розробкою навчальних програм, дбаючи про їх відповідність європейським стандартам при збереженні національної специфіки.

Центральне місце в педагогічній спадщині М. Лисенка займають створені ним навчально-методичні праці. Збірка «Молодощі» (1875) стала першим в Україні систематизованим зібранням дитячого музичного фольклору, адаптованим для використання в навчальному процесі. Вона

містить 37 обробок ігор весняного циклу з детальними методичними коментарями, що дозволяють використовувати матеріал на уроках музичного мистецтва та в позакласній музичній діяльності.

«Збірка народних пісень у хоровому розкладі» (1908) продемонструвала інноваційний підхід до музичного виховання. М. Лисенко не просто запропонував хорові обробки народних пісень, але й розробив дидактичну систему, що передбачала поступове ускладнення матеріалу – від унісонного виконання до складних багатоголосних творів. Цей загальнодидактичний принцип «від простого до складного» став основою сучасної методики музичного навчання і виховання.

Педагогічні ідеї Лисенка знайшли продовження в сучасній українській музичній освіті. Його принципи реалізуються в: національно орієнтованому змісті освіти – вивчення української музики від народних джерел до сучасних творів; інтеграції фольклору в навчальний процес – від початкових етапів навчання до професійної підготовки; розвитку творчого мислення через освоєння національного музичного мовлення.

Сучасні освітні програми з музичного мистецтва для закладів загальної середньої освіти (авторські колективи під керівництвом Л. Кондратової, Л. Масол, О. Лобової та ін.) базуються на принципах, започаткованих М. Лисенком. Зокрема, концепція національного музичного виховання, що передбачає формування музичного світогляду учнів на основі української музичної культури, безпосередньо пов'язана з педагогічною спадщиною М. Лисенка.

У контексті сучасних викликів, пов'язаних із глобалізацією та цифровізацією освіти, педагогічні ідеї М. Лисенка набувають нової актуальності. Його наполегливий акцент на збереженні національної ідентичності в музичній освіті є важливим орієнтиром в умовах культурної глобалізації [2].

Створені композитором дитячі опери («Коза-Дерева», «Пан Коцький», «Зима і Весна») залишаються зразками професійного музичного репертуару для учнів, демонструючи можливість поєднання високих художніх вимог з доступністю для дитячого сприйняття. Цей досвід особливо цінний у сучасних умовах, коли постає питання про якість музичного матеріалу для дітей.

Отже, «сучасні вимоги до вчителя мистецтва передбачають не лише володіння професійними знаннями та методиками викладання, а й глибоке розуміння цінності національної культури, традицій та мистецької спадщини» [2, с.44]. Музично-педагогічна спадщина Миколи Лисенка продовжує залишатися життєздатною та актуальною для сучасної української музичної освіти. Його принципи – орієнтація на національну культуру, поєднання теоретичної підготовки з практичною діяльністю, системний

підхід до музичного виховання – становлять фундамент, на якому може розвиватися сучасна українська музична педагогіка.

Досвід великого вітчизняного композитора і педагога доводить, що тільки ґрунтуючись на національних традиціях, можливо створити ефективну систему музичної освіти, здатну виховувати як професійних музикантів, так і компетентних слухачів. У цьому полягає невичерпна цінність його педагогічної спадщини для майбутнього української музичної освіти і культури.

Список використаних джерел:

1. Булат Т. С. Фольклористична діяльність М. В. Лисенка. Київ: Музична Україна, 2004. 168 с.
2. Василевська-Скупа Л.П., Омельченко А.І., Сідорова І.С. Формування професійних компетентностей майбутніх учителів мистецтва засобами української народної пісні. Науковий часопис Українського державного університету імені Михайла Драгоманова. Серія 14. Теорія і методика мистецької освіти : [зб. наук. праць]. Випуск 33. Київ : Вид-во УДК імені Михайла Драгоманова, 2025. С. 44-51.
3. Дзюба І. М. Місце Миколи Лисенка в українській культурі. *Часопис Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського*. 2012. № 2 (15). С. 3–10.
4. Лисенко М.В. Молодощі: Збірка танців та веснянок. Київ: Музична Україна, 1975. 52 с.
5. Масол Л. М. Сучасна концепція музичного виховання школярів. Київ: Педагогічна думка, 2003. 215 с.
6. Микола Лисенко. Бібліографія: наук.-допом. бібліогр. покажч. / упоряд.: І.О. Негрейчук, Р.М. Скорульська, М.В. Чуєва. Харків: Фоліо, 2009. 223 с.
7. Онофрійчук Л.М., Кравцова Н.Є. Художньо-педагогічні технології в музичній освіті: навч.-методич. посібник. Вінниця, 2021. 187 с.
8. Столярчук Б. Маловідомі сторінки життя Миколи Лисенка на Рівненщині. *Нова педагогічна думка*. 2021. № 3. С. 150–153.